

İtalyan Çocuk Edebiyatından Türkçeye Bir Çeviri Örneği: Gianni Rodari'nin *Favole al Telefono* İsimli Eseri

Eshabil Bozkurt*

Öz

Bu makalede İtalyan yazar Gianni Rodari'nin *Favole al Telefono* isimli kitabının *Telefon Öyküleri* başlığıyla Türkçeye çevirisi incelenmiştir. İtalyan çocuk edebiyatı sahasının önde gelen isimlerden olan Rodari'nin bu eserinde yetmiş masal ve bir giriş yazısı bulunmaktadır. Bu eser farklı çevirmenler tarafından kitap olarak Türkçeye üç kez çevrilmiş ve farklı yayınevleri tarafından yayımlanmıştır. Kitaptaki masalların bazıları ise müstakil birer çocuk kitabı şeklinde çevrilip yayımlanmıştır. Bu çalışmada incelenecek olan erek metin, kitabın Türkçeye yapılan ikinci çevirisidir. *Telefon Öyküleri* başlığıyla Üzeyir Gündüz'ün yaptığı bu çeviri, 2006 yılında Harf Eğitim Yayıncılığı tarafından basılmıştır. İncelenmek üzere bu eserin seçilme nedeni, üç çeviri kitap içerisinde kırk bir masal çevirisiyle en az masalın çevrildiği kitap olmasıdır. Çocuk edebiyatı çevirisi bağlamında çeviribilim araştırmacıları tarafından ortaya konan görüşler doğrultusunda bir inceleme yapılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda çevirmenin kaynak metindeki yetmiş masaldan yirmi dokuzunu çevirmediği ve çevirisini yaptığı masallarda da en çok başvurduğu çeviri stratejilerinin ekleme, çıkarma ve kültürel müdahale olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gianni Rodari, *Telefon Öyküleri*, çeviri çocuk edebiyatı.

* Dr., EDİT (Eğitimde Dijital İçerik Teknolojileri) A.Ş., İstanbul/Türkiye, eshabilbozkurt@gmail.com, orcid.org/0000-0003-2577-5315.

An Example of Translation from Italian Children's Literature into Turkish: Gianni Rodari's Work *Favole al Telefono*

Abstract

In this article, the translation of Italian author Gianni Rodari's work *Favole al Telefono* into Turkish titled *Telefon Öyküleri* was analysed. The book by Rodari, one of the leading names in the field of Italian children's literature, contains seventy tales and an introduction. The book was translated into Turkish three times by different translators and published by different publishing houses. Some of the tales were translated and published as separate children's books. The target text to be analysed in this study is the second translation of the book into Turkish. This translation, made by Üzeyir Gündüz titled *Telefon Öyküleri*, was published by Harf Eğitim Publishing in 2006. The reason why this book was chosen to be analysed is that it is the book with the least tales translated, with forty-one tales. A study was conducted in line with the views put forward by translation studies researchers in the context of children's literature in translation. As a result of the analysis, it was determined that the translator did not translate twenty-nine out of seventy tales in source text and that the translation strategies he most frequently used in the tales he translated were addition, deletion and cultural intervention.

Keywords: Gianni Rodari, *Favole al Telefono*, children's literature in translation.

1. Giriş

Çocuk sözcüğü, TDK *Güncel Türkçe Sözlük*'te “bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” anlamına gelirken çocuk edebiyatı ise “çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü”¹ şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımda çocuk edebiyatının eğitici, hayal gücünü artırıcı ve hayatı kavramada yardımcı olma özelliklerine vurgu yapılmıştır. Mustafa Ruhi Şirin kaynağının çocuk(luk) olduğunu belirttiği bu edebiyat türünü çocuğun bakışını yansıtan; onun ilgisine, algısına, duygusuna ve hayal evrenine uygun; okuma alışkanlığı kazandıran, gelişimine katkı sağlayan bir edebiyat olarak nitelendirmiştir². Modern anlamdaki çocuk edebiyatının Batı’da 18. yüzyılda, Türklerde ise 19. yüzyılın ikinci yarısında başladığını; sanayileşmenin, kentleşmenin ve uluslaşmanın çocuğa karşı bakışta değişiklikler yarattığını ve bu sürecin de çocuk edebiyatı alanını gerekli kıldığını belirten Necdet Neydim “Meşrutiyet’ten önce çağdaş anlamda bir çocuk edebiyatından söz etme[nin] pek olanaklı”³ olmadığını söylemiş ve şu açıklamayı yapmıştır:

Daniel Defoe’nin *Robinson Crusoe* romanı bizde 1864 yılında Ahmet Lütfi çevirisiyle *Hikâye-i Robinson* adıyla yayınlanır. Jonathan Swift’in *Gulliver* romanı da 1872 yılında Mahmud Nedim tarafından çevrilir ve *Gulliver Nam Müellifin Seyahatnamesi* adıyla yayınlanır. Çeviri çocuk edebiyatının bu iki kitapla başlaması Batı’daki aydınlanma sürecinin çeviri yoluyla bize yansması olarak algılanabilir⁴.

Neydim’in bahsettiği dönemden sonra telif eserler yazılmış olsa da kültürlerarası etkileşimin sürekli arttığı bir dünyada çeviri eserler, çocuk edebiyatı alanında her dönemde kendini göstermiştir. KM’nin yazarı olan Rodari, Avrupa’da adını duyurmuş önemli bir çocuk edebiyatı uzmanıdır. Yazar, eğitimci ve gazeteci olan Rodari 1920’de Omegna’da doğmuş ve çocuk yaşta babasını kaybetmiştir. Çocukluk yılları zorlu geçen yazar, 1936’da *L’azione giovanile* adlı dergide sekiz öykü yayımlamış, 1950’de de *Pioniere* adlı çocuk gazetesini çıkarmıştır. Çocuklar için birçok kitap yazan Rodari, 1980 yılında Roma’da ölmüştür. 1960

1 TDK *Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 11.01.2025).

2 Mustafa Ruhi Şirin, *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış- Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?*, Ankara, Kök Yayıncılık, 2007, s. 16.

3 Necdet Neydim, “Çocuk Edebiyatı Klasiklerinde Çeviri Yaklaşımları: Uyarlama, Yeniden Yazma, Kültürel Müdahale”, *RumeliDE*, sayı 19, 2020a, s. 860.

4 a.g.m., s. 4.

yılında Prato Ödülü, 1965 yılında Catello ve Rubino Ödülleri ve 1970 yılında da Andersen Ödülü kazanan yazarın anısına adı Roma’da bir halk kütüphanesine, Omegna’da bir meydana, birçok anaokulu ve ilkokula verilmiş, ayrıca bir de “Düş Parkı” kurulmuştur⁵. Çocuk edebiyatının Rodari için ekonomik durumu düzeldiğinde ön plana çıktığını söyleyen Maria Luisa Salvadori ve Alessandra Asteriti Mathys, 1960’larda eğitim konularına ağırlık veren yazarın, faşist rejimin düşmesiyle birlikte yeni bir toplum inşa etmeye aktif olarak katılmak isteyen entelektüellerin yolunun kesiştiği Movimento di Cooperazione Educativa’ya (MCE, Eğitimde İşbirliği Hareketi/Örgütü) katıldığını ve bu hareketin amacının da geleneksel eğitimin yerine çocukların mantığının ve yaratıcı yeteneklerinin özgürleştiği bir eğitim ortamı sağlamak olduğunu belirtmişlerdir⁶.

Rodari’nin eserleri birçok dile çevrilmiş ve böylece farklı kültürlerden okur kitleleriyle buluşturulmuştur. Yazarın çoğu eseri Türkçeye de çevrilmiştir. *Favole al Telefono* da bu çevirilerden biridir. Eserde işi gereği yaşadığı yerden uzaklara giden Bianchi adında bir satış temsilcisi vardır ve Bianchi her akşam küçük kızını arayıp telefonda kısa bir masal anlatır. Ancak akşamları telefon bekleyen tek kişi küçük kız çocuğu değildir, santralde bulunan görevliler de babanın kızını aramasını bekler ve hatta tüm çağrıları askıya alıp anlatılan masalı dinlerler. Bu kitabın çevirmeni olan Üzeyir Gündüz aynı zamanda bir çocuk kitabı yazarıdır. Gündüz, yazarın “düş” özelliğinden etkilenmiş, “onun düş değirmenine su taşıyan kanallar, benim de çocukluk yıllarımı sulayan kanallardan biri”⁷ diyerek değer yargıları dolayısıyla dile getiremediği bazı “fanteziler”ini Rodari okuyarak giderdiğini belirtmiştir. Çevirmen, Rodari’den şu alıntılarını yaparak bizzat birinci elden bilgi vermiştir:

Benim amacım, çocuklardaki fantezi üretme yeteneğinin değişmezlerini ortaya çıkartmak; hayal kurma eyleminin fazla bilinmeyen yasalarını keşfederek onları herkesin anlayabileceği ve kullanabileceği bir forma kavuşturmaktır. Sözün farklı, özgün ve yaratıcı kullanımı, özgürlüğün çok eski bir silâhıdır. Ben çocukların, bu silahı kuşanabilmelerini sağlamak için çabalıyorum...

-
- 5 Deniz Dilşad Karail, “İtalyan Çocuk Edebiyatında Ünlü Bir Ad: Gianni Rodari”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Ankara, 2012, s. 57.
 - 6 Maria Luisa Salvadori - Alessandra Asteriti Mathys, “Apologizing to the Ancient Fable: Gianni Rodari and His Influence on Italian Children’s Literature”, *The Lion and the Unicorn*, vol. 26, no. 2, 2002, ss.169-202.
 - 7 Üzeyir Gündüz, “Dünya Çocuk Edebiyatının ‘Uçarı’ Kalemî Gianni Rodari”, *Türk Dili*, cilt CVII, sayı 756, 2014, s. 814.

İyi tasarlanmış bir eğitim, çocuk ruhunun derinliklerinde yer alan bu potansiyeli dışa çıkartabilir ve toplum baskısının gücüne karşı bir direnç oluşturabilir. Dolayısıyla bir çocuktan, bir “tam adam” yaratabilir⁸.

Rodari üzerine çeşitli araştırmalar yapan Deniz Dilşad Karail, İtalyan edebiyatında 20. yüzyılda “ahlaki ve öğretici bir tona sahip”⁹ çocuk kitaplarının yazılmaya başlandığını belirtmiş, yenilikçi yazarlar olarak da Italo Calvino ve Rodari’yi göstermiştir. KM, Karail tarafından çocuklar için gözlemlenen gerçek dünyaya karşı “düş dünyasını genişleten” ve “bu dünyanın sınırlarını ortadan kaldıran bir eser”¹⁰ olarak nitelendirilmiştir.

2. Çocuk Edebiyatı Çevirisi

Çocuk edebiyatı çevirisinin çoğuldizgedeki konumunu incelediği çalışmada kaynak metinden ziyade erek metni ele almanın daha doğru olacağını belirten Zohar Shavit çocuk edebiyat dizgesinde yer alan bir metne bazı kısıtlamalar getirildiğini söylemiştir. Çocuk edebiyatının çoğuldizgedeki çevresel konumu itibarıyla çevirmenin kendine serbestlik hakkı tanıyabileceğini ifade eden Shavit, çocuklara yönelik çeviriler için iki temel ilke belirlemiştir: “Metni, toplumun ‘çocuk için iyi’ diye tanımladığı şekilde, çocuğa uygun ve yararlı olarak düzenlemek; olay örgüsünü, tiplmeleri ve dili, çocuğun kavrama düzeyine ve okuma yetisine göre düzenlemek”¹¹. Bu ilkelerin metin seçimi ve işlenişini belirleyerek “metnin dizgesel yatkınlığının temelini oluştur[duğunu]” ve dizgesel yatkınlığın “varolan örnekçelere yatkınlık, metnin birincil ve ikincil örnekçelerinin bütünlüğü, metnin karmaşıklık ve olgunluğunun derecesi, ideolojik ve öğretici amaçlara göre düzenlenmesi ve metnin biçimi¹²” gibi yönlerden gösterildiğini söyleyen Shavit, var olan örnekçelere yatkınlığı, kaynak metin örnekçesinin erek kültürde bulunmaması durumunda erek kültürde bulunan örnekçelere göre düzenlemek üzere öğelerden bazılarının çıkarılmasıyla metnin değiştirilmesi şeklinde açıklar. Metnin bütünlüğü kavramı kaynak metnin tam olarak çevrilip çevrilmemesiyle ilgilidir. Bazı bölümlerin çevrilmemesiyle metnin bütünlüğünü koruyamayacağını söyleyen Shavit, çocuklar için yapılan çevirilerle ilgili “Eğer bir metin, çocuklara izin verilen ya da yasaklanan şeylere uygun

8 *a.g.m.*, s. 823 (Rodari, 1973’ten akt. Gündüz).

9 Karail, *a.g.t.*, s. 33.

10 Karail, *a.g.t.*, s. 99.

11 Zohar Shavit, “Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi”, çev. Pınar Besen, *Metis Çeviri*, sayı 15, 1991, s. 19.

12 Shavit, *a.g.m.*, s. 20.

değilse ya da metin çevirmene göre çocuklar tarafından anlaşılamayacaksa, çoğu kez büyük değişikliğe uğra[yacağı]”¹³ vurgulamıştır.

Çocukların algılama düzeyleri, müstehcenlik ve ahlak kuralları, metnin bütünlüğü için belirleyici rol oynamaktadır. Shavit, bütünlükle ilgili, çevirmenin Gulliver’le kraliçenin aşk sahnesini çıkarması ve Gulliver’in ateşi işeyerek söndürmesini üfleyerek söndürmeye dönüştürmesi örneklerini verir ve böylece kaynak metinde geçen olayların çocuklar için uygun hale getirildiğini belirtir. Shavit’in belirlediği bir diğer madde metnin karmaşıklık düzeyiyle ilgilidir. Saygın görülen ve görülmeyen çocuk edebiyatında “basit ve basitleştirilmiş örnekçeler normu”nun yaygın olduğunu söyleyen Shavit, *Alice Harikalar Diyarında* çevirilerinden bahsederken çocuklar için yapılan çeviride “gerçek ile düş arasındaki ayrımı[n] net olarak¹⁴” korunduğunu ancak bazı çevirilerde bu ayrımı anlamanın imkânsız hale getirildiğini belirtmiştir. İdeolojik ya da değerlendirmeye uyarılma Shavit’in bahsettiği bir diğer maddedir. Çevirmen, kaynak metni ideolojik bir araca dönüştürmek istediğinde tamamen değiştirme yoluna gidebilir. Biçemsel normlarda ise “yüksek yazın biçemi” en belirgin olanıdır ve bu durum yetişkin edebiyatında “yazınsallık”la ilişkiliyken çocuk edebiyatında “yüksek biçemin nedeni, yazının öğreticiliğiyle ve çocuğun sözcük dağarcığını varsıllaştırma çabasıyla bağlantılıdır”¹⁵. Çocuk edebiyatı çevirilerinde, metinler arasındaki kültürel farklılıklardan dolayı çocukları düşünen çevirmenlerin metinlere müdahalelerini “doğal” gören Nuran Özyer bu müdahalelerin kaynak metni bir yana bırakarak yeni bir eser meydana getirecek kadar da olmaması gerektiğinin altını çizmiştir¹⁶.

Çocuk edebiyatı söz konusu olduğunda kaynak metinden “uzaklaşma/sapma”nın “hoşgörü” ile karşılandığını; çıkarma, ekleme, yerileştirme ve uyarılma gibi stratejilerin “haklı” görülebildiğini belirten Ayşe Banu Karadağ, çeviri metinlere yazılan önsözlerin incelendiğinde çevirmenlerin daha “görünür” ve “hissedilir” olmayı tercih ettiklerini söyler ve çocuk edebiyatı çevirmenlerinin yazdıkları ön sözleri inceleyen Gillian Lathey’in makalesinde bu ön sözlerin “eğitim”le “eğlence” arasında bir gerilimi yansıttığını aktarır. Karadağ, çeviride “sadakat”, “ihnet” ve “yönlendirme”yle ilgili şu tespitte bulunur:

13 Shavit, *a.g.m.*, s. 20.

14 Shavit, *a.g.m.*, s. 22-23.

15 Shavit, *a.g.m.*, s. 25.

16 Nuran Özyer, “Ülkemizde Çeviri Çocuk Edebiyatının Sorunları”, *Türk Dili*, sayı (CVII) 756, 2015, s. 363.

Yetişkinler tarafından yetişkinler için yapılan edebiyat çevirilerindeki yönlendirmeler çeviri(bilim) alanında kuram ve uygulama boyutuyla 'sadakat', 'ihamet' gibi açılardan ele alınırken çeviri çocuk edebiyatı bağlamında erek topluma, kültüre, geleneklere 'uygunluk' ön plana çıkmakta ve yetişkinler tarafından çocuk için 'uygun' bulunanın 'uygun' şekilde çevrilmesi özgün metne sadakat yükümlülüğünün ihlal edilmesi şeklinde yorumlanabilmektedir. Özellikle de ırk, cinsiyet, din, ahlak, kültür vb. boyutlarda uluslar arasındaki farklılıkların sorun yaratabileceğinin öngörüldüğü metinlerin çevirisinde bu durum gözlenmektedir¹⁷.

Karadağ'ın da belirttiği üzere çeviri çocuk edebiyatında erek kültüre uygunluk amacı ön plana çıkmaktadır. Çevirmenin sesinin çeviri çocuk edebiyatında daha belirgin olduğunu ve bunun da iki şekilde görüldüğünü söyleyen Emer O'Sullivan'a göre bunlardan birincisi ön sözler veya dipnotlar gibi çevirmen sesinin en açık şekilde duyulduğu yanmetinler, ikincisiyse kaynak metinde bulunmayan ancak erek okur kitlesi için sunulan, çevirmenin kendi sesiyle oluşturulmuş bilgilerdir¹⁸. Asalet Erten bu doğrultuda okunabilirliğin önemine dikkat çekerek uyarlama oranının iyi saptanması gerektiğini, "doğru olanın [da] çevirmenin çeviri metnini sanki o hedef dilde yazılmış gibi çevirmesi"¹⁹ olduğunu belirtmiş, ancak sürekli yerlileştirme stratejisinin kullanılmasının da erek okurun kaynak kültüre aşına olamayacağı anlamına geldiğinin de altını çizmiştir. Neydim, kaynak kültürdeki bazı öğelerin erek okurda alışık olmadığı şeyler olabileceğini, bazen de erek kültürün değer yargılarıyla uyumlu olamayabileceğini, bu yüzden de çevirmenin bazı terim ve içerikle ilgili kararlar alması gerektiğini söyler²⁰. Isabelle Desmidt'e göre çocuk edebiyatı çevirisinde geçerli olan normlar şunlardır:

1. Kaynak metinle ilgili normlar (kaynak metne ve yazara sadakat, kabul edilebilirlikten daha çok yeterlik kutbuna yakın olmaya çalışmak). 2. Edebi ve estetik normlar (yeterliktense kabul edilebilirlik kutbuna yakın olmaya çalışmak). 3. Ticari normlar

17 Ayşe Banu Karadağ, "Çeviri Çocuk Edebiyatı Bağlamında Asimetrik Güç İlişkileri: Yetişkin Çevirmenler ve Çocuk Okurlar", *Çeviribilimde Güncel Tartışmalardan Kavramsal Sorgulamalara*, İstanbul, Hiperlink, 2018, s. 48.

18 Emer O'Sullivan, "Narratology Meets Translation Studies, or, The Voice of the Translator in Children's Literature", *Meta*, vol. 48, no. 1-2, 2003, p. 197-207.

19 Asalet Erten, "Çeviri Çocuk Edebiyatının Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri", *Türk Dili*, sayı 107 (756), 2014, s. 354.

20 Neydim, *80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı*, İstanbul, Bu Yayınevi, 2003, s. 117.

(basım ve dağıtım ile ilgili durumlar). 4. Didaktik normlar (çocuğun entelektüel ve duygusal gelişimine uygun olmak). 5. Pedagojik normlar (çocuğun dilsel ve kavramsal gelişimine uygun olmak). 6. Teknik normlar (çocuk kitaplarının basımına özel durumlar, resimlerle ilgili kararlar)²¹.

Desmidt'in de çocuk edebiyatı çevirisinde değindiği öğelerden ikisi "uygunluk" kavramıyla ilgilidir: çocuğun entelektüel ve duygusal gelişimine uygun olmak, çocuğun dilsel ve kavramsal gelişimine uygun olmak. Riitta Oittinen de kaynak metni sadeleştirme veya bazı öğelerini tasfiye etmenin çocuk edebiyatı çevirisinde kullanılan yaklaşımlardan biri olduğunu ve bu durumda "uygun olmayan"²² sahnelerin veya hikâyenin tamamının çevrilmediğini söylerken bu görüşü savunuların üzerinde durmak istediği hususun da yine "çocuğa görelilik" ilkesi olduğunu altını çizmiştir. Ancak Oittinen kısaltmaların görünmez olmaması; okurların hangi versiyonu okuduklarını, metnin neden ve nasıl kısaltıldığını, bunun sorumlusunun kim olduğunu bilmeye hakkı olması konusunda Göte Klingberg ile aynı fikirde olduğunu da söylemiştir²³. Çocuk edebiyatı çevirisinde genellikle erek okur göz önünde bulundurulmakta ve kaynak metni eksiltme ve/veya uyarılma makbul görülen bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Katharina Reiß, çocuk edebiyatı çevirisi yapan çevirmenlerin "çocukların araştırmacı ve meraklı olma özelliklerini dikkate alarak kimi yabancı kültürel öğeler[i] erek metinde koru[yabileceğini]"²⁴ söylerken Radegundis Stolze da "çevirmenin çocuk okur tarafından anlaşılacak kaygısıyla yabancı öğeleri tamamen elemine etme çabası[nın] aslında ilgi görmeyecek bir metnin oluşmasına da neden olabil[eceğini]"²⁵ belirtmiştir.

Çeviri çocuk edebiyatına ilişkin ülkemizde farklı alanlarda birçok bilimsel çalışma yayımlanmıştır. Necdet Neydim'in *Çeviri Çocuk Edebiyatı* adlı kitabı, çeşitli makaleleri ve yönettiği birçok lisansüstü tez, Neslihan Kansu Yetkiner yönetiminde hazırlanan "Çeviri Çalışmalarına Ekoeleştiril Bakış: (Yeniden) Çeviri Yoluyla Çeviri Çocuk Edebiyatında 'Çevre Okuryazarlığına' Artsüremli

21 Isabelle Desmidt, "A Prototypical Approach within Descriptive Translation Studies? Colliding Norms in Translated Children's Literature", 2006, s. 86'dan akt. Maral, 2021, s. 48.

22 Riitta Oittinen, *Translating for Children*, New York & London, Garland Publishing, 2002, s. 92.

23 Oittinen, *a.g.e.*, s. 161.

24 Katharina Reiß, "Zur Übersetzung von Kinder- und Jugendbüchern", 1982, ss. 7-8'den akt. Özbay, 2022, s. 5.

25 Stolze, Radegundis, *Translating for children: World view or pedagogics*, 2003, s. 209'dan akt. Özbay, 2022, s. 5-6.

Betimleyici Bir Yaklaşım” başlıklı TÜBİTAK projesi, Çare Tufaner’in “Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Kültürel Unsurlar”, Derya Yıldız’ın “Popüler Çeviri Çocuk Romanlarının İçerik Bakımından İncelenmesi”, Recep Özbay’ın “‘Kaplan Gözü Maceraları’ Çeviri Çocuk Kitaplarında Çevirmen Kararları”, Hilal Arslan Bilir ve Murat Özcan’ın “Çeviri Çocuk Edebiyatı ve Mizah: ‘Bizim Matrak Sınıf’ Serisinin Arapça Çevirilerinin İncelenmesi”, Gamze Elçin’in “Çeviri Çocuk Kitaplarının Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi”, Büşra Yaman’ın “Çocuk Edebiyatında (Çeviri) Çizgi Roman Tartışmaları: ‘Çöplük Kitaplar’ ve ‘Zararlı Yayınlar’” ve “Çeviri Çocuk Edebiyatında Savaş Teması: 1970’lerden Nadir Bir Örnek” başlıklı makaleleri, Tuğçe Ören’in Prof. Dr. Asalet Erten ile yaptığı “Çocuk Yazını Çevirisine Bir Bakış”, başlıklı röportaj bu alandaki çalışmalardan bazılarıdır. Bu çalışmalarda çocuk edebiyatı çevirileriyle ilgili öne çıkan özellikler “çocuğa görelik” ilkesi, eğiticilik işlevi, ahlaki değer vurgusudur. Erten, “çocuğa görelik” kavramının çocuk kitabı kurgulamada işin özü, çocuk yazını ve çevirisinin de dinamik ve özel bir alan olduğunu söyler²⁶. Çocuk edebiyatı çevirisine ilişkin çalışmalarıyla tanınan Cecilia Alvstad, bu çeviri türünü diğerlerinden ayıran özellikler olarak şunları gösterir: “kültürel bağlamın uyarlanması”, “ideolojik manipülasyon”, “çift okur (hedef kitle hem çocukları hem de yetişkinleri kapsamaktadır)”, “sözel özellikler” ve “metin ve imge arasındaki ilişki”²⁷. Alvstad’a göre çocuk kitaplarında yer alan değerler ve fikirler kültürel anlama sahip olduğu için çeviri metinlerde bazı somut müdahaleler ve kültürel manipülasyon görülebilir²⁸.

3. Çeviri İncelemesi

Çalışmada Rodari’nin eseri “KM”, Gündüz’ün çevirisi ise “EM” şeklinde gösterilecektir. Bu bölümde KM ve EM karşılaştırılarak çevirmenin eser seçimi, KM’den yapılan çıkarmalar, EM’ye yapılan eklemeler, kültürel öğelerin çevirisi, kaynak metin yazarının ürettiği ifadelerle ses efektlerinin çevirisi ve özel isimlerin çevirisi incelenmiştir.

3.1. Çeviri Eser Seçimi

Çocuk edebiyatı çevirisinde Shavit’in belirlediği iki ilkedен biri olan “metni, toplumun ‘çocuk için iyi’ diye tanımladığı şekilde, çocuğa uygun ve yararlı olarak

26 Erten, “Çocuk Yazını ve Çevirisi”, *Sözelti Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi*, sayı 1, 2021, ss. 14-20.

27 Cecilia Alvstad, “Çocuk Edebiyatı ve Çeviri”, *Sözelti Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi*, sayı 1, 2021, s. 66.

28 Alvstad, *a.g.m.*, s. 71.

düzenlemek”²⁹ ilkesi, KM için de geçerlidir. Nitekim yazarın amacının çocuklara yararlı olma ve onların eğitimi olduğu görülmektedir. Yazarın da çevirmenin de amacı Shavit’in bu ilkesi ile örtüşmektedir. Çevirmenin eser seçimiyle ilgili birinci el kaynaktan bilgiler bulunmaktadır. Çocukları anlamaya, onlarla iletişim kurmaya ve kendi özgürlükçü ruhunu aşlamaya çalışan Rodari’nin “en önemli silahı[nın] ustaca kurgulanmış ve çocukları kıkır kıkır güldüren ironilerle bezeli çocuk kitapları”³⁰ olduğunu söyleyen Gündüz’e göre yazarın çocuklara yönelik özgürlükçü ve bilimin ışığında bir dünya telkin etmesinin amacı, çocukları mutlu olan ülkede diğerlerinin de mutlu olacağına inanmasıdır. Çevirmen ayrıca yazarın temaları, dünya görüşü, “birbirinden zevkli uçuk kaçık fantezileri”, çocuk edebiyatı yazarı olarak niteliklerini, vermek istediği mesajları ve toplumsal yergilerini anlayabilmek için KM’yi okumanın yeterli olacağını da vurgulamıştır. Rodari’nin eserlerinde kendi çocukluğunu bulduğunu belirten Gündüz, bir makalesinde erek metnin çevirisiyle ilgili şunları söylemiştir:

Ayrıca bu yazarın, *Telefon Öyküleri* adlı bir kitabının olduğunu, ama henüz Türkçeye çevrilmediğini Yalvaç Ural’ın 1997’de Milliyet’te, Sevgililer Günü münasebetiyle Belçika’da eğitim gören kızı Burcu’yu da konu edinerek yayımladığı bir mektubunda öğrenmişim. [...] Nitekim yıllar sonra (2004’te), bu kitabı da Fransızca çevirisinden okuma fırsatı buldum... Yusuf güzelliği karşısında parmaklarını kesen Mısır kadınlarının ruh hâlleriyle okunan ve dinlenen bu öyküler gerçekten beni de etkilemişti... Türk çocuklarının beğenisine sunmak amacıyla Fransızcasından çevirdim ve böylece ilk baskısı, 2006 yılında, Harf Çocuk Edebiyatı yayınları aracılığıyla okuyucuyla buluşmuş oldu³¹.

Eserin çevrilme nedeni bizzat çevirmen tarafından açıklanmıştır. Kitapta anlatılan masallardan çok etkilenen çevirmen, bunları Türk çocukları için çevirip onların beğenisine sunmuştur.

3.2. Kaynak Metinden Yapılan Çıkarmalar

Erek metin incelendiğinde bazen bazı masalların hiç çevrilmediği bazen de çevirisi yapılan masallardan bazı ifadelerin EM’ye aktarılmadığı görülmüştür. KM’de yetmiş masal bulunmaktadır. Çevirmen ise bunların bazılarını çevirmemiştir. EM’ye aktarılmayan masalların başlıkları ve kitaptaki sırası şu şekildedir:

29 Shavit, *a.g.m.*, s. 19.

30 Gündüz, *a.g.m.*, s. 820.

31 Gündüz, *a.g.m.*, s. 819.

Tablo 1. EM'ye Aktarılmayan Masallar

Sıra	Masal Başlığı	Sıra	Masal Başlığı
1	Il cacciatore sfortunato	35	Il pescatore di Cefalú
6	Il paese senza punta	39	Abbasso il nove
7	Il paese con l'esse davanti	44	La febbre mangina
8	Gli uomini di burro	46	A dormire, a svegliarsi
10	La strada di cioccolato	50	Uno e sette
11	A inventare i numeri	51	L'uomo che rubava il colosseo
13	A comprare la città di Stoccolma	52	Ascensore per le stelle
14	A toccare il naso del re	56	Il muratore della Valtellina
15	La famosa pioggia di piombino	57	La coperta del soldato
16	La giostra di cesenatico	60	Il maestro Garrone
17	Sulla spiaggia di Ostia	61	Il pianeta della verità
19	Storia del regno di mangionia	66	Processo al nipote
20	Alice casca in mare	68	Promosso piú due
27	Lo spaventapasseri	69	L'omino di niente
29	Vecchi proverbi		

Bu masalları neden çevirmediğini “Kitapta yaklaşık 70 kısa masal yer almaktaydı. Ancak bunlardan otuz kadarı, İtalyancaya özgü tekerlemeler, dil oyunları, eğlenceli saymacalar ve çarpım tablolarından oluştuğu için, orijinal dilindeki kadar keyif verici değildi”³² cümleleriyle açıklayan çevirmen; bu masalların metaforları, toplumsal olaylara ironiyle yaklaşımı ve özgün aforizmaları nedeniyle “keyifle okumaya” değer olduğunu da belirtmeyi ihmal etmemiştir. *Il paese con l'esse davanti* [Önünde S Olan Memleket]³³ başlıklı masal, çevrilmeyen bu masallara bir örnek olarak gösterilebilir. İtalyan dilinde “s-” ön eki, eklendiği bazı sözcüklerin anlamını değiştirir ve o sözcüğe tersi bir anlam kazandırır. “Çiçek açmak” anlamına gelen “fiorire” fiili, bu eki alıp “sforire” olduğunda “solmak”; “yağmur yağması” anlamına gelen “piovere” fiili, bu eki alıp “spiovere” olduğunda “yağmurun durması”; “masayı kurmak” anlamına gelen “apparecchiare” fiili “sparecchiare” olduğunda “masayı toplamak”

32 Gündüz, *a.g.m.*, s. 819.

33 Gianni Rodari, *Bir Telefonluk Masallar*, çev. Eren Cendey, İstanbul, Can Yayınları, 2012, s. 31.

anlamına gelir. Masalda geçen “temperino (kalemtraş)” sözcüğü “stemperino”³⁴ olmuş ve kalemi açmayıp kalemin ucunu uzatan bir nesneye dönüşmüştür. Rodari’nin “s-” ön ekini getirerek masallarda ürettiği ancak gerçekte var olmayan bu sözcüklerin anlamını kaynak okur kitlesi anlasa da erek dilde böyle bir özellik olmadığı için bu sözcük oyunlarını erek okurun anlaması beklenemez. Bu örnek, çevirmenin bazı masalları neden çevirmediği sorusuna da cevap vermektedir. Çevirisi yapılmayan bu masalların yanı sıra bazı kişi isimleri ve mekân isimleri de EM’ye aktarılmamıştır. Bu örneklere “Özel İsimlerin Çevirisi” başlığı altında yer verilmiştir.

3.3. Erek Metne Yapılan Eklemeler

KM ve EM incelendiğinde çevirmenin EM’ye birçok eklemeye yaptığı görülmektedir. Bu eklemeler kimi zaman erek kültüre özgü ifadelerken kimi zaman da çıkarılması gereken dersle ilgili masalın sonuna yapılan eklemelerdir. EM’de tespit edilen eklemelerden bazıları şunlardır: *Il palazzo di gelato* başlıklı masalda KM’de geçmemesine rağmen EM’ye “günlerden bir gün” ifadesi eklenmiş ve “un bambino piccolissimo”³⁵ ifadesi de sevimli yumurcıklardan biri”³⁶ şeklinde aktarılmıştır. *Il palazzo da rompere* başlıklı masalın çevirisinde EM’ye eklenen ifadeler şunlardır: “vay canına”, “ömrü billah ıslah olmazlar”, “Allah sizi inandırın”³⁷ ve “mettiamo una multa”³⁸ ifadesi de “Valla benim yapabileceğim bir şey yok. İsterseniz size para cezası kesebilirim”³⁹ şeklindeki eklemelerle aktarılmıştır. *Il topo dei fumetti* başlıklı masaldaki fareyi kastederek “Bunda hayır yok” diye mırıldandı”⁴⁰, *La guerra delle campane* başlıklı masalda ise komutanın memnuniyetinin dile getirildiği ifadeye “sevinçten dört köşe olmuştu”⁴¹ deyimini eklenerek EM’ye aktarılmıştır. *Il giovane gambero* başlıklı masalda ileri doğru yürümek isteyen yengece kardeşleri güler ve onunla alay eder. KM’de “alay etmek” anlamına gelen “sghignazzare” fiili kullanılmış, ancak çevirmen bu fiili Türkçeye “...ağabeyleri onunla dalga geçip bıyık altından gülüyorlardı”⁴² şeklinde aktararak bir de deyim eklemiştir. Yine aynı masalda küçük yengeci göstererek artık saygı kalmadığı belirtilmiş ve “Parmak kadar boyuyla eski köye

34 Gianni Rodari. *Favole al Telefono*, Edizioni EL S. r. L, Trieste, Einaudi Ragazzi, 1995, s. 25.

35 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 14.

36 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 9.

37 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 16-17.

38 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 18.

39 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 15.

40 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 32.

41 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 34.

42 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 44.

yeni adet getirecek”, “Haksız mıyım Allah aşkına?” ve “Gençlik elden gidiyor”⁴³ cümleleri EM’ye eklenmiştir. *I capelli del gigante* başlıklı masalda kurnaz üç kardeş, dev kardeşlerinin ölmesinden korkmaktadır. KM’de geçen bu korkuları EM’ye aktarılmış ancak “...diye ödleri patlıyordu”⁴⁴ ve sonraki paragraflarda da “Dev oğlan bıyık altından gülerek”⁴⁵ ifadesi fazladan eklenmiştir. *La strada che non andava in nessun posto* başlıklı masalda Martin’in bahsettiği mücevher dolu şatoyu bulamadan geri dönen köylüler için kullanılan “kendilerini Arap saçına dönmüş bir bitki sarmalının içinde buluyorlar”⁴⁶ ifadesi KM’de geçmemektedir. *A giocare col bastone* başlıklı masalda Claudio şaşkınlığını anlatan “meravigliato”⁴⁷ sözcüğü EM’ye “şaşkınlıktan az kalsın dilini yutacaktı”⁴⁸ ilavesiyle aktarılmıştır. *Il sole e la nuvola* başlıklı masalda bulutun güneşe serzenişlerinin anlatıldığı paragrafta “Seni soyup soğana çevirmelerine ses çıkartma!... Allah sana akıl versin”⁴⁹ cümleleri EM’ye fazladan eklenmiştir. *Il mago delle comete* başlıklı masalda bir büyücü, makinesinde kuyruklu yıldız üretip satmaktadır. Yaşlı bir kadın da bu kuyruklu yıldızdan alsa bir işe yaramayacağını söyler ve çevirmen de bu kısımları EM’ye aktardıktan sonra “Üfürükten tayyare!...”⁵⁰ ifadesini ekler. *Il semaforo blu* başlıklı masalda trafiğin karışmasından dolayı insanlar sinirlidir. Çok sinirlenen bir adamın “Siz benim kim olduğumu bilmiyorsunuz.” anlamına gelen “Lei non sa chi sono io!”⁵¹ cümlesi “Onlar kiminle dans ettiklerini bilmiyorlar” şeklinde çevrilmiş ve bir de “Bu işi kim karıştırdıysa burnundan fitil fitil getireceğim.”⁵² cümlesi eklenmiştir. *Il topo che mangiava i gatti* başlıklı masalda kütüphane faresi kuzenlerini ziyaret eder ve onlarla sohbet başlar. Hiç kedi yiyip yemediklerini sorduktan sonra “Tanrı sizi inandırсын, onları yerken ‘gık’ları bile çıkmadı”⁵³ (ifadesi, köpek yiyip yemediklerini sorduktan sonra aldığı cevap olarak da “Yok devenin nalı!...”⁵⁴ ifadesi ve farenin karşısına kedinin çıktığı sahnede “Kara kedi bıyık altından gülümseyerek başını salladı”⁵⁵ ifadesi

43 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 44.

44 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 48.

45 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 49.

46 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 59-60.

47 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 66.

48 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 62.

49 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 72.

50 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 78.

51 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 84.

52 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 84.

53 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 86.

54 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 87.

55 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 88.

çevirmen tarafından EM'ye eklenen ifadelerdir. *La parola piangere* başlıklı masalda çevirmen, masalın sonuna “İyi ki o dönemde yaşamamışız, diyerek Tanrı'ya şükredecekler.”⁵⁶ ifadesini eklemiştir. *La domenica mattina* başlıklı masalda Signor Cesare'nin oğluna sorduğu “Ne var?” anlamına gelen “Che c'è?”⁵⁷ sorusu, “...aynadan oğluna kaş göz ederek, ‘Ne var, ne istiyorsun?’ diye sordu”⁵⁸ şeklinde EM'ye aktarılmıştır. *Le scimmie in viaggio* başlıklı masalın çevirisinde geçen “Allah kahretsin”⁵⁹ ifadesi de KM'de olmadığı halde EM'de görülen ifadelerle örnek olarak gösterilebilir. *La fuga di Pulcinella* başlıklı masalda geçen ve “Kış geldi” anlamına gelen “Venne l'inverno” cümlesi EM'ye yine bazı eklemeler yapılarak “Aradan aylar geçti. Mevsim değişti; kış geldi”⁶⁰ şeklinde aktarılmıştır. *Case e palazzi* başlıklı masalda huzurevinde kalan yaşlı bir duvar ustasının ziyaretine gelen adama Türkçede “Mısır'da, Kahire'de bulundun mu?” anlamına gelen “Ci sei stato al Cairo, in Egitto?” sorusuna karşılık adamın verdiği ve “Bu yaz da oraya gitmek istiyorum” anlamına gelen “Ci voglio andare proprio quest-estate”⁶¹ cevabı, EM'ye “İnşallah, oralara da bu yaz gitmeye niyetliyim.”⁶² şeklinde aktarılmıştır. *Il marciapiede mobile* başlıklı masalın çevirisindeki son paragrafı oluşturan “Bih gezegeni bu durumdan çok memnundu. Diğer gezegenler ise ellerine birer dürbün almış, ağızlarının suyunu akıta akıta onları izliyorlardı.” cümleleri çevirmen tarafından eklenmiştir. “Tanrı'ya şükür”, “Aman Tanrım”, “Tanrı aşkına”, “Allah kahretsin”, “Tanrı bilir”⁶³ gibi ifadelerin de masalarda sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu başlık altındaki örnekler incelendiğinde KM'de geçmemesinde rağmen EM'ye yapılan eklemelerin çoğunun erek kültüre özgü deyimler ve ifadeler olduğu görülmektedir. Bunlar, deyimlerin çevirisine de örnek olarak gösterilebilir.

Masalların sonunda o masaldan çıkarılması/alınması gereken ders niteliğindeki eklemelere ise şunlar örnek gösterilebilir: *Giacomo di cristallo* başlıklı masalın çevirisinin sonunda çevirmen tarafından “İnanır mısınız; Saydam Jak'ın öyküsünü okuyan çocuklar hiçbir zaman gerçekleri söylemekten korkmamışlar.”⁶⁴ cümleleri eklenmiştir. *Le scimmie in viaggio* başlıklı masalın çevirisinin sonunda geçen

56 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 100.

57 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 100.

58 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 100.

59 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 108.

60 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 123.

61 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 134.

62 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 130.

63 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 17, 19, 33, 51, 68, 112, 139.

64 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 106.

“Sen çok yaşa özgürlük!...”⁶⁵ ifadesi bu masaldan çıkarılacak ders niteliğinde bir cümledir. *Cucina spaziale* başlıklı masalda x1213 gezegeninde dağ, taş, bisiklet, tuğla, demir vb. her ne varsa oradaki insanlar tarafından yenildiğinden ve kolayca sindirildiğinden bahsedilmektedir. Çevirmen EM'ye “Sadece millî parkları yiyememişler. Onlara da üzerlerinde ‘Yenilmesi Yasaktır’ levhası bulunduğu için dokunamamışlar.” cümlelerini eklemiştir. Bu durum çevirmenin, çocukların doğaya karşı olumlu bir tutum geliştirmelerine katkı sağlamak istemesiyle ilişkilendirilebilir. EM'ye yapılan ve yukarıda örnekleri gösterilen eklemelerin, çocuk edebiyatı söz konusu olduğunda “hoşgörü”⁶⁶ ile karşılandığı Karadağ tarafından dile getirilmiş ve çevirmenin bu tür çevirilerde kullandığı çıkarma, ekleme ve yerileştirme gibi stratejilerinde “haklı” olduğu vurgulanmıştır.

3.4. Özel İsimlerin Çevirisi

KM'de geçen özel isimlerin EM'ye aktarımı “kişi isimlerinin çevirisi” ve “mekân isimlerinin çevirisi” şeklinde iki alt grupta ele alınıp incelenmiştir.

3.4.1. Kişi İsimlerinin Çevirisi

KM'de geçen bazı kişi isimleri olduğu gibi aktarılırken bazıları da ya Fransızca okunuşuyla aktarılmış ya da hiç aktarılmamıştır. Aşağıdaki tabloda kişi isimlerinin EM'ye hangi karşılıklarla aktarıldığı gösterilmiştir.

Tablo 2. Kişi İsimlerinin Çevirisi

KM	EM	KM	EM
Bianchi	Mösyö Biyanşi	Guiscardo	Popaul
Giovanni	Janot	Gilberto	Antonyo
Gamberoni	Kaneloni	Filomena	Silviya
Come l'esercito di Attila	İşgal orduları gibi	Etruschi	Etrüskler
i soldati di Napoleone	Napolyon ordusu gibi	Cesare	Marsel
La zia Mirina	Rozali Teyze	Francesco	Fransuva
Signor Delio	Öğretmen	Giacomo	Jak
Alice Cascherina	Alis Lakulbut	Fallaninna	Bay Fedo
Vattelapesca	Sakız Topağı	Guglielmo	Giyom
Stragenerale Bombone Sparone Pestafraccassone	General Morziley	Dottor Giulio Bollati	Jul Bolati
Mortesciallo Von Bombonen Sparonen	Morteşal	Giovannino Perdigiorno	Janot

65 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 108.

66 Karadağ, *a.g.m.*, s. 48.

Signor Gogol	Bir beyefendi	Pulcinella	Soytarı
Martino	Martin	Arlecchino	Geveze
Claudio	Claud	Colombina	Güvercin
Apollonia	Antuvanet	Caterina	Ketrin
La zia Ada	Marya teyze	Carolina	Karolin
Il re Mida	Kral Midas	Tibolla	Tibul
Mago Apollo	Büyücü Apollo	Gino	Daniyel
Tonino	Janot	La zia Diomira	Ursula teyze
Roberto	Robert		

İtalyan tiyatrosunda önemli yer tutan bazı tiplere bu bölümde yer verilmiştir. Türk tiyatrosundaki Hacivat ve Karagöz gibi isimleri andıran bu tiplere KM'den “Pulcinella”, “Arlecchino” ve “Colombina” örnek gösterilebilir. Çevirmen bu isimlerini sırasıyla “Soytarı”, “Geveze” ve “Güvercin” şeklinde EM'ye aktarmıştır. *Il palazzo da rompere* başlıklı masalda “come l'esercito di Attila”⁶⁷ ifadesi “işgal orduları gibi”⁶⁸ şeklinde çevrilirken “i soldati di Napoleone”⁶⁹ ifadesi “Napolyon ordusu gibi”⁷⁰ şeklinde çevrilmiştir. Çevirmenin bu kararıyla Türk tarihinde önemli bir imparator olan Attila'nın ismini Türk çocuklarına olumsuz bir şekilde göstermek yerine EM'ye aktarmamayı tercih ettiği söylenebilir. *Il topolino*⁷¹ başlığı aynı zamanda masalın da kahramanı olan fareye gönderme yapmaktadır. Bir cins isim olan bu sözcük, EM'ye “Miki fare”⁷² şeklinde özel isim olarak aktarılmıştır. Miki Fare, Türk çocukları tarafından bilinen bir çizgi film karakteridir ve bu masalı okuyan çocuklar masal karakterine karşı yabancılık duymayacaktır. *Il topo dei fumetti*⁷³ başlıklı masalda fareye verilen isim Türkçede “Kim bilir?” anlamına gelen “Vattelapesca” sözcüğüdür. Bu sözcük ise EM'ye “Sakız Topağı”⁷⁴ şeklinde aktarılmıştır. İtalyanca isimlerin Fransızca telaffuzlarına göre verildiği örnekler şunlardır: Il Signor Bianchi => Mösyö Biyanşi, Giovanni => Janot, Il Mortesciallo Von Bombonen Sparonen => Morteşal, Apollonia => Antuvanet, Francesco => Fransuva. Il Signor Delio'nun “öğretmen” ve Il Signor Gogol'un “bir beyefendi” şeklinde EM'ye aktarılması gibi bazı örneklerde

67 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 19.

68 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 17.

69 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 19.

70 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 17.

71 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 46-47.

72 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 29-30.

73 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 46.

74 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 31.

KM'de geçen özel kişi isimlerinin EM'ye o kişinin yaptığı mesleği belirtilerek aktarıldığı görülmektedir. Çevirmenin metne yaptığı bu müdahaleler, Shavit'in çocuk edebiyatı çevirisinde “olay örgüsünü, tiplmeleri ve dili, çocuğun kavrama düzeyine ve okuma yetisine göre düzenlemek”⁷⁵ ilkesiyle örtüşmektedir. KM'deki “Pulcinella”, “Arlecchino” ve “Colombina” karakterlerinin erek kültürde olmadığı göz önünde bulundurulduğunda bu isimlerin “Soytari”, “Geveze” ve “Güvercin” olarak aktarılması, Shavit'in metni erek kültürdeki örnekçeye uygun hale getirmesiyle ilişkilendirilebilir.

3.4.2. Mekân İsimlerinin Çevirisi

KM'de geçen mekân isimlerin bazıları değiştirilerek bazıları aynen EM'ye aktarılmış bazıları ise hiç aktarılmamıştır. Kaynak metin yazarının zihninde tasarladığı ve gerçekte bulunmayan “Il pianeta Beh/Bih”⁷⁶ ve “Il pianeta X213”⁷⁷ de bu başlık altında verilen tabloda gösterilmiştir. Aşağıdaki tabloda masalarda geçen mekân isimleri ve (varsa) EM'deki karşılıklarının tamamı tablo halinde gösterilmiştir:

Tablo 3. Mekân İsimlerinin Çevirisi

KM	EM	KM	EM
Varese	Varez	Val Dumentina	---
Bologna	Blogne	Val Poverina	---
Piazza Maggiore	büyük meydan	Arcumeggia	---
Bologna	---	Austria	Avusturya
Busto Arsizio	Lombardiya bölgesinde küçük bir kasaba	Australia	Avustralya
Gavirate	---	Fiera di Milano	Milano fuarı
Sperlonga	---	Verona	Veron
Mediterraneo	Akdeniz	Milano	Milano
Il Polo Nord	Kuzey Kutbu	Piazza del Duomo	Katedral meydanı
La Siberia	Sibirya	Il Museo del Tempo che Fu	Gelecek Zaman Müzesi
L'America	Kuzey Amerika	Monteverde Vecchio	---
Laveno	---	Piazza Fiume	Roma kent meydanı
Il Lago Maggiore	---	Trastevere	---

75 Shavit, *a.g.m.*, s. 19.

76 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 140.

77 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 141.

---	Sain-Marak Meydanı	Gianicolo	Janikül
---	Doges Sarayı	Aurelia Antica	Orliyan
Verbania	Laguna Adası	Roma	Roma
Il porto di Laveno	iskele	Via Dandolo	---
Ranco	Murano	Cascina Piana	Piyemon civarında bir köy
Lago Maggiore	Majör Gölü	Saronno, Legnano	---
Sant'Antonio	---	Parigi, Senna, America, Nuova York, Buenos Aires, San Paulo, Monteviedo, Australia, Berlino, Algeri, Cairo, Egitto	Paris, Sen Nehri, Amerika, Newyork, Buenos Aires, Sao Paulo, Monteviedo, Avustralya, Berlin, Ceyazir, Kahire, Mısır
Valcuvia	---	Il pianeta Beh/Bih	Bih Gezegeni
Valtravaglia	---	Il pianeta X213	X213 Gezegeni

KM’de geçen “di Varese” ifadesi EM’ye “Lombardiyalı”⁷⁸ şeklinde aktarılmıştır. Başkenti Milano olan Lombardiya, İtalya’nın yirmi bölgesinden birisi olup Varese de bu bölgede bulunan on iki şehirden biridir. Ereğ okurun İtalya’nın küçük bir şehrini bilme olasılığı, büyük bir bölgesini bilme olasılığından daha az olduğu için çevirmen tarafından böyle bir karar verilmiş olabilir. Varese’nin bir ilçesi olarak nitelendirilebilecek olan ve KM’de dört kez geçen “Busto Arsizio”⁷⁹ ise yine aynı nedenden dolayı EM’ye bir kez “Lombardiya bölgesinde küçük bir kasaba”⁸⁰ şeklinde aktarılmış, diğer üç yerde geçen bu mekân ismi ise EM’ye aktarılmamıştır. Varese şehrinin bir başka ilçesi olan “Gavirate”⁸¹ ise yine EM’ye aktarılmayan mekân isimlerindedir. *Alice Cascherina* başlıklı masalda geçen ve Lazio bölgesinde Latina şehrinin bir ilçesi olan “Sperlonga”⁸² EM’ye aktarılmamıştır. *Il naso che scappa* başlıklı masalda geçen Il Lago Maggiore ve Varese’nin bir diğer ilçesi olan “Laveno”⁸³ isimleri EM’de görülmemektedir. Varese’nin ilçesi olan “Ranco”⁸⁴ EM’ye Venedik Lagünü’nde bir ada olan “Murano”⁸⁵ olarak aktarılmıştır. *L’Apollonia*

78 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 7.

79 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 18.

80 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 15.

81 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 21.

82 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 28.

83 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 59.

84 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 60.

85 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 54.

della marmellata başlıklı masalda geçen ve Varese'nin kasaba ve köyleri olan "Sant'Antonio", "Valcuvia", "Valtravaglia", "Val Dumentina", "Val Poverina" ve "Arcumeggia"⁸⁶ isimleri de EM'de hiç geçmemektedir. İtalya'da bir şehir adı olan "Bologna" ilk geçtiği yerde "Blogne"⁸⁷ şeklinde Türkçeye aktarılmışken ikinci geçtiği paragraf ise EM'ye hiç aktarılmamıştır. KM'de geçen bazı özel mekân isimleri belirsiz hale getirilerek aktarılmış bazıları ise hiç aktarılmamıştır. KM'de geçen "Piazza Maggiore"⁸⁸ EM'ye sadece "büyük meydan"⁸⁹, "Il Porto di Laveno"⁹⁰ "iskele"⁹¹, "Piazza Fiume"⁹² "Roma kent meydanı"⁹³ ve "Cascina Piana"⁹⁴ da "Piyemon civarında bir köy"⁹⁵ şeklinde EM'ye aktarılmıştır. KM'de geçmemesine rağmen EM'de gösterilen özel mekân isimleri şunlardır: "Sain-Marak Meydanı" ve "Doges Sarayı"⁹⁶. "Sain-Marak Meydanı" isminin geçtiği masalda mekân olarak Venedik adı görülmektedir. Dolayısıyla bu meydan ismi ile kastedilen mekânın "Piazza San Marco", "Doges Sarayı" ile yine Venedik'teki "Palazzo Ducale" olduğu söylenebilir.

3.5. Seslenme İfadeleri, Ses Efektleri, Tekerleme ve Rodari'nin Ürettiği Sözcüklerin Çevirisi

KM'de ses efektleri, yansıma sesler ve yazarın ürettiği bazı sözcükler bulunmaktadır. Bunların bazıları EM'de erek kültürdeki karşılığıyla bazıları da KM'de olduğu şekliyle verilmiştir. Bu sözcükler ve EM'lerdeki karşılıkları şu şekildedir: "Brif, bruf, braf"⁹⁷ başlıklı masal EM'ye "abidi abiş abula"⁹⁸; "maraschi, barabaschi, pippirimoschi"⁹⁹ ifadeleri "makara, papara, pipiri"¹⁰⁰; "squash!", "Sploom, bang, gulp!", "Ziip, fiish, bronk", "Spliit, grong, ziziziir", "Zoong, splash, squarr!", "crick, crick, crick", "Crek, screk, schererek",

86 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 70.

87 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 9.

88 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 14.

89 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 9.

90 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 60.

91 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 53.

92 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 117.

93 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 111.

94 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 131.

95 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 125.

96 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 51.

97 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 33.

98 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 27.

99 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 33.

100 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 28.

“Crengħ”, “Squash!”, “Gragragnau!”, “miao”¹⁰¹ ifadeleri EM’ye sırasıyla “Squaşş!”, “Şıloom!...Bang!...Glup!...”, “Ziip!...Fiişş!...Bronk!...”, “Sipliit!...Grong!... Ziziir!...”, “Zoong!...Sıplaş!...”, “kıtır, kıtır, kıtır”, “çıtarak çıtarak, kıtarak”, “Kranjj!...”, “Skuaş!...”, “Gırnavv!...”, “Miyav!...”¹⁰²; “Din! Don! Dan!”¹⁰³ ifadesi “Dan!...Din...Don!...”¹⁰⁴, *Il paese dei cani* başlıklı masalda belediye başkanının köpek gibi havladığını gösteren “Bau! Bau!”¹⁰⁵ ifadesi EM’ye “Hav!...Hav!... diye yanıt verdi”¹⁰⁶ şeklinde çevrilmiştir. *La caramella istruttiva* başlıklı masalda geçen “anta anta pero pero/penta pinta pim però”¹⁰⁷ tekerlemesi ise EM’ye “Dik dik dibidik/Abidik gubidik/Vıdı vıdı vız/Çimdik cız!...”¹⁰⁸ şeklinde çevrilmiştir.

3.6. Kültürel Öğeler ile Deyimlerin Çevirisi ve Yerileştirme Örnekleri

Il palazzo di gelato başlıklı masalda geçen “é giù tutti a leccare”¹⁰⁹ ifadesi [çilekli dondurmadan yapılan pencereyi] “şapur şapur yalamaya başladılar”¹¹⁰ ve “una poltrona di gelato alla crema e pistacchio”¹¹¹ ifadesi ise “vanilyalı ve Antep fıstıklı dondurmadan yapılmış, nefis bir sandalye”¹¹² şeklinde aktarılmıştır. *Il topo dei fumetti* başlıklı masalda fareye sevip sevmediği sorulan peynirin türleri “il parmigiano” ve “il groviera”dır¹¹³. İsmi İtalya’nın Parma ve Reggio Emilia şehirlerinden alan ve o bölgede üretilen bir peynir olan “il parmigiano” ile ismini Fribourg Kantonu’nda üretildiği Gruyère bölgesinden alan ve bir İsviçre peyniri olan “il groviera”, EM’ye “Urfa peyniri, çökeleği”¹¹⁴ şeklinde aktarılmıştır. Bu örneklerde Venuti’nin yerileştirme kavramı görülmektedir. *La passeggiata di un distratto* başlıklı masalda KM’deki “Ciao, mama”¹¹⁵ ifadesi EM’ye “Haydi

101 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 46-47.

102 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 29-33.

103 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 51.

104 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 35.

105 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 121.

106 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 119.

107 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 144.

108 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 138.

109 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 14.

110 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 10.

111 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 14.

112 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 10.

113 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 46.

114 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 31.

115 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 16.

Allah'a ismarladık¹¹⁶, “Oh, quel distratto¹¹⁷ ifadesi “Hay Allah¹¹⁸ şeklinde ve “Si, Giovanni, sei troppo stato proprio bravo¹¹⁹ ifadesi ise “Öyle, öyle!... Çok dikkatlisin; Allah nazarlardan saklasın.”¹²⁰ şeklinde aktarılmıştır. *Il palazzo da rompere* başlıklı masalda geçen “...rompevano i bicchieri al bar¹²¹ ifadesi EM'ye “...büfedeki su bardaklarını tuz buz edip parçalıyorlardı¹²² şeklinde Türkçe bir deyim kullanılarak aktarılmıştır. *La donnina che contava gli starnuti* başlıklı masalda geçen “-Possibile!¹²³ ifadesi EM'ye “Aman Tanrım, sahi mi söylüyorsun?”¹²⁴, sözcüğü sözcüğüne aktarıldığında “doğruyu söylemiyorsam burnum düşsün” anlamına gelen İtalyanca “mi cascasse il naso se non dico la verità¹²⁵ ifadesi ise erek okurun anlayacağı bir ifade olan “eğer yalan söylüyorsam iki gözüm önüme aksın¹²⁶ ve bir başka yerde de bu ifade “Allah canımı alsın¹²⁷, “la donnina, rossa per l'emozione¹²⁸ ifadesi “heyecanından yüzü pancar gibi kızaran yaşlı kadın¹²⁹, İtalyancada gizli bir niyet olduğundan şüphelenildiği ya da bir aldatma/hile durumu söz konusu olduğunda kullanılan “gatta ci cova¹³⁰ deyimini ise “bu işte bir bit yeniği var¹³¹ şeklinde EM'ye aktarılmıştır. *Tonino l'invisibile* başlıklı masalda geçen ve Roma'ya kadar dayanan geçmişiyile önemli bir İtalyan tatlısı olan “marizotti¹³² EM'ye “şambaba tatlısı¹³³ olarak aktarılmıştır. KM'de geçen “Chissà perché Tonino tarda tanto.”¹³⁴ cümlesi EM'ye “Hay Allah, bu çocuk neden bu kadar gecikti?”¹³⁵ şeklinde aktarılmıştır. Yine aynı masalda eve geç gelen Tonino'ya yaşlı adamın Türkçede “Şaplaklar seni

116 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 11.

117 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 17.

118 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 12.

119 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 17.

120 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 14.

121 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 18.

122 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 15.

123 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 21.

124 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 19.

125 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 21.

126 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 19.

127 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 20.

128 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 21.

129 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 20.

130 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 21.

131 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 20.

132 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 90.

133 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 90.

134 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 90.

135 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 92.

korkutmuyor mu?” anlamına gelen “Non ti fanno paura gli sculaccioni?”¹³⁶ soru cümlesi EM’ye “Bakıyorum da popona inecek şamarlardan korkmuyorsun.”¹³⁷ şeklinde aktarılmıştır. *Tante domande* başlıklı masalda geçen “La gente lo guardava”¹³⁸ ifadesi “İnsanlar, önce ona bön bön bakıyorlar”¹³⁹ ve tuhaf tuhaf sorular soran çocuğun bu sorularından biri karşısında insanların tavrını anlatan ve Türkçede “İnsanlar başlarını sallayıp uzaklaşıyorlardı” anlamına gelen “La gente crollava il capo e tirava via.”¹⁴⁰ cümlesi “İnsanlar, çocuğu daha fazla ciddiye almıyor; ‘Lâ havle’ çekerek oradan uzaklaşıyorlardı”¹⁴¹ şeklinde EM’ye aktarılmıştır. *La parola piangere* başlıklı masalda geçen ve “...gözyaşları, kim bilir belki de efendisi/sahibi tarafından dövülen bir köle dökmüştür onları...” anlamına gelen “...le lacrime, chissà forse le aveva versate uno schiavo battuto dal suo padrone...”¹⁴² cümlesi EM’ye “ki bu gözyaşı ya kocasından dayak yiyen bir kadına veya [...] aittir”¹⁴³ şeklinde aktarılmıştır. Kölelik olgusu Türklerde yoktur. Çevirmen, okuduğu kitabın yabancı bir kültüre ait olduğunu anlayamayacak olan çocuk okurlara kölelik kavramını vermek istememiş olabilir. Ayrıca çevirmenin bu tercihi, dünyanın dört bir yanında yıllardır yaşanan ve toplumsal bir sorun olan “kadına şiddet” konusunda Türk çocuklarını bilinçlendirmek şeklinde de değerlendirilebilir. *Alice Cascherina* başlıklı masalda geçen kahraman Alice’nin yüzmeyi bildiği için kullanılan ve “şanslı ki” anlamına gelen “fortuna che”¹⁴⁴ ifadesi, “bereket versin”¹⁴⁵, “Ecco come la tenete d’occhio!”¹⁴⁶ ifadesi de EM’ye “Allah aşkına bu nasıl çocuk bakmak”¹⁴⁷ şeklinde aktarılmıştır. Türkçede “Çanların savaşı” anlamına gelen *La guerra delle campane*¹⁴⁸ başlığı, EM’ye “Çanların Barış Çağrısı”¹⁴⁹ şeklinde aktarılmış ve çocukların zihninde olumsuz çağrışımlar yapan “savaş” sözcüğü olumlu bir anlam içeren “barış” sözcüğü ile değiştirilmiştir.

136 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 91.

137 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 93.

138 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 92.

139 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 94.

140 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 92.

141 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 94.

142 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 96.

143 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 100.

144 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 28.

145 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 24.

146 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 29.

147 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 25.

148 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 51.

149 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 34.

Il re che doveva morire başlıklı masalda geçen ve “İkimizin arasında uçurum var” anlamına gelen “tra noi due c’è un abisso”¹⁵⁰ ifadesi EM’ye “aramızda dağlar kadar fark var”¹⁵¹ şeklinde aktarılmıştır. *Il re Mida* başlıklı masalda, sarayında dolaşan kralın susaması anlatılırken KM’de geçen ve “bir noktada susadı” anlamına gelen “un certo punto ebbe sete”¹⁵² ifadesinin EM’ye “kralın, sarayı gezip dolaşmaktan dili damağı kurumuştı” şeklinde bir deyimle aktarıldığı görülmektedir. Kralın komik haline gülen davetlilerin bu durumu “Onun bu halini gören konuklar, gülmekten yerlere yatıyorlardı”¹⁵³ şeklinde yine bir deyimle aktarılmıştır. *Il buon Gilberto* başlıklı masalda geçen “Le porterebbe l’acqua nelle orecchie”¹⁵⁴ deyimi sözcüğü sözcüğüne aktarılmış ve çevirmen tarafından dipnotta bu ifadenin “kulağıyla su taşımak”¹⁵⁵ anlamına geldiği belirtilmiştir. Bu deyim, Treccani ve Corriere della Sera’nın sözlüğünde “sevilen kişiye duyulan aşktan dolayı her şeyi yapacak kadar tapmak, birilerinin herhangi bir isteğini yerine getirerek onu memnun etmeye çalışmak”¹⁵⁶ anlamlarına gelmektedir. Çevirmen ifadenin erek okurun anlamasını için açıklama yapmak yerine sözcüğü sözcüğüne çeviriyle dipnot bilgisi vermeyi tercih etmiş ancak masalın sonuna uzunca bir ekleme yaparak bu deyimın Türkçede olması durumunda neler yaşanabileceğini şöyle açıklamıştır:

İtalya’da böyle bir deyim varmış. ‘Birisi için kulağında su taşımak’ sözü günlük hayatta bir atasözü kadar sık kullanılıyormuş. Bereket versin Türkçemizde böyle bir deyim yok. Aksi hâlde bütün çocuklar annelerini memnun etmek için orta kulak iltihabına yakalanırlardı. Antonyo’nun işittiği o deyimi söyleyen yaşlı kadın, bizim ülkemizde olsaydı, belki şöyle derdi: ‘Şu Silviya annesini o kadar çok sever ki, onun için deli divane olur.’ Ya da şöyle derdi: ‘Şu Silviya annesini o kadar sever ki, onun için kendisini ateşe bile atar.’ Hişt, çocuklar!... Şu son söylediğimi bizim safdirik Antonyo duyacak olsa neler olabileceğini düşünebiliyor musunuz? Allah korusun!...¹⁵⁷

150 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 76.

151 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 75.

152 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 82.

153 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 81.

154 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 94.

155 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 96.

156 Treccani Dizionario, <https://www.treccani.it/> (Erişim Tarihi: 12.01.2025); Corriere della Sera Dizionario, <https://dizionario.corriere.it/> (Erişim Tarihi: 12.01.2025).

157 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 98.

Çevirmen iki kültürü karşılaştırıp bir belirtilen deyimini diğer kültürde olması ihtimalini varsayarak bir tahminde bulunmuştur. Yukarıdaki örnekler incelendiğinde Neydim'in çocuk edebiyatı çevirilerinde kullanılan yaklaşımlardan biri olarak gösterdiği kültürel müdahaleyi¹⁵⁸ akıllara getirmektedir. Çevirmen, Türk çocuklarının metni daha kolay anlayabilmesi için bazı müdahalelerde bulunduğu görülmektedir. Özyer çeviri çocuk edebiyatı alanında kaynak kültür ile erek kültür arasında kültürel farklılıklar bulunmasından dolayı çevirmenlerin müdahalelerini “doğal”¹⁵⁹ karşılamaktadır.

4. Sonuç

Bu makalede İtalyan çocuk edebiyatının öncü yazarlarından biri olan Gianni Rodari'nin *Favole al telefono* isimli eseri ve Üzeyir Gündüz tarafından *Telefon Öyküleri* başlığıyla yapılan Türkçe çevirisi, çeviri çocuk edebiyatı bağlamında incelenmiştir. Çalışmada, kendisi de aynı zamanda bir çocuk edebiyatı yazarı olan çevirmenin, KM'nin çevirisini yaparken çocukların dil, kültür ve algılama düzeylerini göz önünde bulundurduğu görülmüştür. Çevirmen, Rodari'nin eserdeki dil oyunu, metafor ve kültürel göndermeler gibi öğeleri Türk çocuklarının rahatlıkla anlayabilmesi için bazı ekleme, çıkarma ve yerleştirme gibi çeviri stratejilerine başvurmuştur. Sözcüğü sözcüğüne Türkçeye aktarıldığında “kulağıyla su taşımak”¹⁶⁰ anlamına gelen İtalyanca “Le porterebbe l'acqua nelle orecchie”¹⁶¹ deyimini bu şekliyle çevirmiş olsa da masalın sonuna yaptığı eklemede “onun için deli divane olur ya da onun için kendisini ateşe bile atar”¹⁶² şeklinde erek kültürde kullanılan karşılıklarını veren çevirmenin özellikle deyim ve kalıp ifadeleri Türkçeleştirerek metni erek okura daha yakın hale getirme çabası ortaya koyduğu görülmüştür. “Pulcinella” karakterinin “Soytari” olarak aktarılması örneğinde olduğu gibi bazı isimler ve kültürel öğeler Türk okurlara daha tanıdık referanslarla çevrilmiştir. Bununla birlikte, metnin bazı bölümlerinde yer alan eğitici ve öğretici öğeler, çevirmen tarafından EM'ye yapılan eklemelerle güçlendirilmiş ve böylelikle de Rodari'nin hedeflediği yaratıcı eğitim anlayışı çeviride korunmuştur. Erek metinde gözlemlenen bir diğer önemli nokta da çocukların algılama düzeyine uygunluğu sağlamayı amaçlayan çevirmenin Shavit'in “çocuğa uygunluk” ilkesi doğrultusunda hareket etmesidir. Sonuç olarak; Gündüz, *Telefon Öyküleri* başlıklı çevirisiyle yalnızca KM'yi bir dilden diğerine

158 Neydim, *a.g.e.*, s. 863.

159 Özyer, *a.g.e.*, s. 363.

160 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 96.

161 Rodari, *a.g.e.*, 1995, s. 94.

162 Rodari, *a.g.e.*, 2006, s. 98.

aktarmakla kalmamış, aynı zamanda kültürler arası bir köprü kurarak çocuk edebiyatının evrensel değerlerini Türk okurlara sunmuştur. Erek metne yapılan eklemelerin, kaynak metinden yapılan çıkarmaların, erek kültüre göre yapılan değişiklik ve uyarlamaların doğal ve hoş karşılandığı bu tür çeviriler, kültürel zenginliklerin paylaşılmasında ve çocukların farklı kültürlerle tanışmasında önemli bir rol oynamaktadır. Rodari'nin hayal gücüne dayalı eğitim anlayışı, bu çeviri aracılığıyla Türk çocuk edebiyatına bir zenginlik kazandırmıştır.

Kaynakça

Alvstad, Cecilia, “Çocuk Edebiyatı ve Çeviri”, *Sözelti Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi*, sayı 1, 2021.

Arslan Bilir, Hilal, “Çeviri Çocuk Edebiyatı ve Mizah: ‘Bizim Matrak Sınıf’ Serisinin Arapça Çevirilerinin İncelenmesi”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı 39, 2024.

Bozkurt, Eshabil, “Gianni Rodari'nin *Favole al Telefono* Adlı Kitabındaki Masal Başlıkları ile Türkçe Çevirilerinin ‘Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği’ Bağlamında İncelenmesi”, *Söylem Filoloji Dergisi, (Çeviribilim Özel Sayısı)*, 2023.

Corriere della Sera Dizionari, <https://dizionari.corriere.it/> (Erişim Tarihi: 12.01.2025).

Desmidt, Isabelle, “A Prototypical Approach within Descriptive Translation Studies? Colliding Norms in Translated Children’s Literature”, 2006.

Elçin, Gamze, “Çeviri Çocuk Kitaplarının Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 32 (32), 2024.

Erten, Asalet, “Çeviri Çocuk Edebiyatının Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *Türk Dili*, sayı 107(756), 2014.

_____, “Çocuk Yazını ve Çevirisi”, *Sözelti Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi*, sayı 1, 2021.

Gündüz, Üzeyir, “Dünya Çocuk Edebiyatının ‘Uçarı’ Kalemî Gianni Rodari”, *Türk Dili*, cilt CVII, sayı 756, 2014.

Kansu Yetkiner, Neslihan, vd, “Çeviri Çalışmalarına Ekoeleştiril Bakış: (Yeniden) Çeviri Yoluyla Çeviri Çocuk Edebiyatında ‘Çevre Okuryazarlığına’ Artsüremli Betimleyici Bir Yaklaşım”, TÜBİTAK, Proje No: 115K145, 2017.

Karadağ, Ayşe Banu, “Çeviri Çocuk Edebiyatı Bağlamında Asimetrik Güç İlişkileri: Yetişkin Çevirmenler ve Çocuk Okurlar”, *Çeviribilimde Güncel Tartışmalardan Kavramsal Sorgulamalara*, İstanbul, Hiperlink, 2018.

Karail, Deniz Dilşad, “İtalyan Çocuk Edebiyatında Ünlü Bir Ad: Gianni Rodari”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları, Ankara, 2012.

Maral, Nurdan, “Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Yerelleştirmenin Metnin Okunurluk Düzeyine Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, *Sözelti Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi*, sayı 2, 2021.

Maral, Nurdan - Yücel, Faruk, “Çeviribilim ve Çeviri Olgusu Açısından İdeoloji”, *Folklor/Edebiyat*, sayı 27 (108), 2021.

Neydim, Necdet, *80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı*, İstanbul, Bu Yayınevi, 2003.

_____, “Çocuk Edebiyatı Klasiklerinde Çeviri Yaklaşımları: Uyarlama, Yeniden Yazma, Kültürel Müdahale”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı 19, 2020a.

_____, *Çeviri Çocuk Edebiyatı*, İstanbul, Bilgiyolu Kültür Yayınları, 2020b.

Oittinen, Riitta, *Translating for Children*, New York & London, Garland Publishing, 2002.

O’Sullivan, Emer, “Narratology Meets Translation Studies, or, the Voice of the Translator in Children’s Literature”, *Meta*, vol. 48 (1-2), 2003.

Ören, Tuğçe, “Çocuk Yazını Çevirisine Bir Bakış”, (Prof. Dr. Asalet Erten ile röportaj), *Sözelti Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi*, sayı 6, 2022.

Özbay, Recep, “‘Kaplan Gözü Maceraları’ Çeviri Çocuk Kitaplarında Çevirmen Kararları”, *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, sayı 33, 2022.

Özyer, Nuran, “Ülkemizde Çeviri Çocuk Edebiyatının Sorunları”, *Türk Dili*, cilt CVII, sayı 756, 2015.

Reiß, Katharina, “Zur Übersetzung von Kinder- und Jugendbüchern, Theorie und Praxis”, *Lebende Sprachen*, ed. A. Lane - G. Haensch - F. Krollmann, Langenscheidt, 1982.

Rodari, Gianni, *Favole al Telefono*, Edizioni EL S. r. l., Trieste, Einaudi Ragazzi, 1995.

_____, *Telefon Öyküleri*, çev. Üzeyir Gündüz, Ankara, Harf Eğitim Yayınları, 2006.

_____, *Bir Telefonluk Masallar*, çev. Eren Cendey, İstanbul, Can Yayınları, 2012.

Salvadori, Maria Luisa - Mathys, Alessandra Asteriti, “Apologizing to the Ancient Fable: Gianni Rodari and His Influence on Italian Children’s Literature”, *The Lion and the Unicorn*, vol. 26, no.2, April 2002.

Schleiermacher, Friedrich, “From ‘on the Different Methods of Translating’”, in *Theories of Translation: An Anthology of Essays from Dryden to Derrida*, eds. Rainer Schulte - John Biguenet, Chicago, University of Chicago Press, 1992.

Shavit, Zohar, “Çocuk Yazını Çevirisinin Yazımsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi”, çev. Pınar Besen, *Metis Çeviri*, sayı 15, 1991.

Stolze, Radegundis, “Translating for Children: World View or Pedagogics”, *Meta*, vol. 48 (1-2), 2003.

Şirin, Mustafa Ruhi, *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış- Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?*- Ankara, Kök Yayıncılık, 2007.

TDK Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 11.01.2025)

Treccani Dizionario, <https://www.treccani.it/> (Erişim Tarihi: 12.01.2025).

Tufaner, Çare, “Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Kültürel Unsurlar”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı 30, 2022.

Venuti, Lawrence, *The Translator’s Invisibility – A History of Translation*, London, Routledge, 2002.

Yaman, Büşra, “Çocuk Edebiyatında (Çeviri) Çizgi Roman Tartışmaları: ‘Çöplük Kitaplar’ ve ‘Zararlı Yayınlar’”, *Sözelti Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi*, sayı 5, 2022.

_____, “Çeviri Çocuk Edebiyatında Savaş Teması: 1970’lerden Nadir Bir Örnek”, *Sözelti Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi*, sayı 6, 2022.

Yıldız, Derya, “Popüler Çeviri Çocuk Romanlarının İçerik Bakımından İncelenmesi”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 36, 2016.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmannın her aşamasından yazar sorumludur.

Çatışma Beyanı

Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

